

Slå vakt om det fria ordet!

De grundläggande mänskliga rättigheterna är ett aktuellt tema i Läkartidningen. Mycket handlar just nu om de bestialiska handlingar som tyska läkare begick under nazitiden och som för 50 år sedan blev föremål för omvärldens dom.

Inte lika dramatiska är övergrepp mot det fria ordet, men likafullt är yttrandefriheten en fundamental del av de mänskliga rättigheterna som måste värnas varhelst hoten uppstår. Och då är Sverige inte förskonat och inte heller läkarkåren.

Vi har tidigare på ledarplats uppmärksammat försök att lägga munkavle på läkare som av olika skäl uttryckt kritik, t ex rörande effekterna av drakoniska nedskärningar inom vården (se nr 17/97). Att debattklimatet kan upplevas som ofritt omvittnas också i ett inlägg från en medlem i nr 30-31/97.

De nordiska läkartidningarna har diskuterat frågan vid ett möte i Köpenhamn i sommar, och då framkom att liknande problem förekommer även hos våra grannar. I Danmark t ex har en överläkare hotats med avsked om han inte tog tillbaka pressuttalanden om onödigt sen hemsändning av patienter.

I Norge har landets läkarförbund utrett frågan om läkares rätt att uttala sig offentligt om konsekvenser av budgetåtgärder. Man har just belyst risken för konflikt mellan yttrandefrihet och arbetsgivarlojalitet.

Kontentan av diskussionen blev att de nordiska läkartidningarnas redaktörer antog ett gemensamt uttalande till försvar av läkares yttrandefrihet med följande innebörd:

»Läkare som uppmärksammar förhållanden vilka läkaren uppfattar som medicinskt oförsvarliga bör tillkännage sin mening om detta genom att delta i den offentliga debatten.

Läkarens deltagande i denna debatt skall ske med allmänt ansvar för och frihet att yttra sig.

Denna yttrandefrihet får inte beskäras genom ingripande av eller efterföljande sanktioner från offentlig eller annan arbetsgivare.

De nordiska läkartidningarna kommer att i vidast möjliga omfattning medverka till att säkra läkares yttrandeansvar och -frihet genom att ställa utrymme till förfogande.»

Det fria ordet har ett egenvärde i det demokratiska samhället, men det har även – inte minst när det gäller sjukvård och medicinsk utveckling – en viktig nyttoaspekt. En förutsättning för att undvika misstag och för att förbättra verksamheten är ett öppet utbyte av kunskap och erfarenheter.

När läkare deltar i den offentliga debatten sätter de omständigheter – bra eller dåliga – under luppen. De bereder därmed andra kolleger, politiker m fl en chans att göra egna bedömningar. Och framför allt: de ser till att *medicinska aspekter* blir allmänt kända och därmed en del av underlaget till överväganden och beslut inom vården.

Därmed bör man även kunna ställa krav på att läkares kritik är omdömesgill och saklig. Men detta ligger ju även i läkares eget intresse, eftersom ovederhäftighet vore till skada för såväl den aktuella frågans hantering och läkares anseende som läkarkårens trovärdighet i ett större perspektiv.

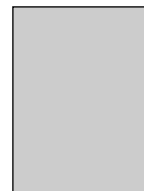
Stolta deklARATIONER om yttrandefrihet i all ära – men givetvis räcker det inte med att några läkartidskrifter lovar att ställa sina spalter till förfogande. Det kan inte utgöra någon ersättning för debatt i massmedier med större räckvidd som dagspress, radio och TV.

Därför är det en viktig uppgift för läkarförbunden i respektive nordiskt land att de verkligen ställer sig bakom läkare som yttrar sig på ett ansvarsfullt sätt. Den tryggheten måste medlemmarna kunna känna i en så viktig fråga som den om det fria ordet.

ansvarig för opinion och debatt

En röst från Nürnberg

I föregående nummer uppmärksammades 50-årsminnet av Nürnbergrättegången mot läkare som i nazismens Tyskland förgripit sig mot mänskliga rättigheter. Vid en konferens i sommar fick Christina Doctare ett unikt möte med den ende ännu levande domaren från rättegången – amerikanen Jack Robbins.

Christina Doctare

Han har ett budskap även till dagens läkare förmedlat av Doctare, som i en personligt präglad artikel bl a drar paralleller mellan Nazityskland och nutidens förbrytelser i Bosnien. Både hon och Robbins har präglats av att ha mött den yttersta ondskan.

Från Gransäter till Hjalmar Söderberg

Läkare i litteraturen – dvs uppdiktade läkare – är ett av Lars Erik Böttigers aktuella bokprojekt. Ett annat är en biografi över byggherren till hans eget Gransäter, hans farfars bror John Böttiger.

Med utsikt över Baggensfjärden är Gransäter en lämplig miljö för ett samtal med Böttiger om såväl byggnadens historia som hans livsintressen – litteraturen, språket och humanismen, och dessas betydelse för läkarrollen.